

YAYIN TANITMA

1978 YILI İÇİNDE TÜRKİYE'DE YAYIMLANAN DÖRT YERBİLİB KİTABI GENEL JEOLOJİ; CİLT I, YERBİLİMLERİNE GİRİŞ

İHSAN KETİN, İTÜ Yayını, 1996

Yılın hemen başında gelen, kendini bütünüyle yenileyerek yeniden gelen eski bir tanıdık. "Umumi Jeoloji"yi pek çoğumuz kolaylıkla anımsayabiliriz. Yerbilimleri eğitimimizin dilimizde yayın yokluğu içinde sürdürüldüğü uzun yıllar içinde tektük yayınlar arasında yetişmemize en çok katkıda bulunanlarından. Bu kez bütüyle yenilenerek, yerbilimlerinde son onyıllar boyunca bir patlama niteliğinde biriken büyük bilgi dağarcığının elden geldiğince özülsemerek, yeni bir biçime katılarak değerlendirilmiş şekli ile yayımlandı.

Kitap yeryuvarını önce evren ve güneş dizgesi içinde ele alarak başlıyor. Daha sonra genel özellikleri, kurucuları, evrimi, dinamiğini sergiliyor. Eleştirilebilecek yanlarının olması kaçınılmaz, ama bunu bilenlere bırakıp övülesi bazı yanlarını vurgulamak gerek. Önce sergilenen olguların daha kolay algılanmasını sağlayan bol resimleme ve örneklerin çoğunluğunun ülkemizden seçilmiş olması. Yoğun bir çabayı gerektiren bu tavrı artık temel yerbilimleri metinlerimizin çeviri havasından sıyrılışının mustucusu oluyor. Sonra kullanılan dildeki özen. Bu konuda bir öncü olma kaygısı yok, ama yerbilimleri Türkçe'sindeki ilerlemeleri son derece yakından ve titizce izlediği de son derece açık. Bu yönleri ile de kitap yerbilimleri kitaplığımız ve öğrencilerimizin ellerindeki saygının yerini hiç değilse görünür gelecekte korumaya aday.

"İhsan Hoca"nın değerli bir yeni armağanı.

ULUSLARARASI STRATİGRAFI KLAVUZU

IUGS Stratigrafi Komisyonu'nun Uluslararası Stratigrafi Askomisyonu,

Çeviren : İ. Enver Altın, TPAO Yerbilimleri Yayınları

Bir başka hocamızın değerli bir ürünü. 1978 yılının ortalarında özenli bir baskı ile yayımlanan bu çeviri de ülkemiz yerbilim çalışmalarında, özellikle de genel jeoloji ve stratigrafi çalışmalarında hızlı bir yükselişin yer aldığı bir dönemde yayımlanmakla bir kat daha anlam kazanıyor. Yayınların çok hızlı arttığı, çok sayıda projenin yürütüldüğü, akademik çalışmaların hız kazandığı bir dönemin ardından birbirimizi anlayabilmek, ortak bir dil konuşabilmek istiyorsak içinde bulunduğumuz dağınıklığı bir yana bırakıp belli standartlara ayırcasız uymak zorundayız. Bu standartların en dırimsel olanlarından biri stratigrafi sınıflaması ve adlandırılması ile ilgili olan

Ulusal Stratigrafi Kurulu'nun eylemsizliğini yerbilimlerimizin üretken üyesi Prof. Altın aştı. Bu daldaki uluslararası niteliği kesin olan bir Klavuzu Türkçe'leştirip yayımlanmasını sağladı. Kitap üstüne söylenebilecek tek şey herkesin, TPAO'nun yayınları konusundaki içe dönüklüğünü aşabilirlerse, birer tane edinip Klavuzun hayata geçirilmesine katkıda bulunmaları gereğidir.

Kitap giriş, ilkeler, tanımlar ve usuller, stratotipler, litostratigrafi birimleri, biostratigrafi birimleri, kronostratigrafi birimleri, hertürden birimlerin ilişkileri bölümlerinden oluşur.

FOTOJEOLOJİ

YUSUF TATAR, KTÜ Yerbilimleri Fak. Yayını 14.

Yine 1978 ortalarında yayımlanan ve daha çok öğretim amaçlarıyla kullanılmak üzere hazırlanmış anlaşılabilir bir kitap. Yanılmıyorsak bu dalda ilk Türkçe kitap.

Giriş, teknik bilgi, jeoloji yorumu, ölçümler, uzaktan algılama bölümlerinden kurulu. Öğretim amacına sınırlanmanın getirdiği bir özetleme ilk anda göze çarpıyor. Bir de ülkemizden getirilmeye çalışılan bolca örneklerin ve uygulamaların salt yazarın deneyimlerine dayanmakta oluşu göze çarpanlardan. Bu olgu ülkemiz ve benzeri durumda olan ülkelerde bu tür yayınların hazırlanmasında tek yazarlıktan çok ekip çalışmasının sağlayabileceği etkinliği düşündürüyor.

Kitabın sonunda titizce seçilmiş bol fotoğraf örneği yer alıyor. Bunların 38'i ülkemizden, 52'si başka topraklardan alınma, öğretici nitelikleri yüksek, temiz bir şekilde basılmış.

THE GEOLOGY OF VAN (Van Gölü'nün Jeolojisi)

E.T. DEĞGENS ve F. KUTMAN (Ed.), MTA Yayını, 1969.

Temmuz ayı içinde yayımlanan yeni bir kitap. Alman Araştırma Konseyi ile MTA Enstitüsü'nün 1975 yılında Van Gölünde uyguladıkları ortak çalışmanın ürünü. Daha önceki yıllarda Kızıldeniz, Karadeniz ve Doğu Afrika Yarıık Gölle-ri'nde uygulanan çalışmaların yeni bir halkası. Saha çalışmaları gölde Ereğ gemisinden de yararlanılarak yürütülen iki haftalık inceleme ile sınırlı. Fakat toplanan veriler ve sonraki çalışmalarla jeoloji, jeofizik, jeokimya ve biyoloji tekniklerinin birbirini bütünler biçimde uygulanışı ile Göl ve çevresinin genç evrimine ilişkin oldukça ayrıntılı bir model geliştirebilmiş.

Gölün batimetrisi, Göl tortullarındaki yapılar, manyetik inceleme, hidrografi, Göl suyunda izotop incelemesi, maden ve ısı kaynaklarının dağılımı, Göl tortullarındaki varv kayıtları, Göl çevresindeki şekillerin incelenmesi, Göl tortullarının jeokimyası, son onbin yılın iklimi, Göl tortullarındaki volkanik katkılar, diatomlar, polenler, Muğ havzasının petrol gizilli ve Van Gölü'nün jeolojik gelişimi kitabın yapıtaşları.

Varılan pekçok ilginç yargı arasında kanımca en ilginç olanları Van Gölü'nün batimetrisi ile Yarıık Bölgeleri göllerini örneklemesi, Göl tabanı için hesaplanan ısı akışının kabuksal ortalamadan yaklaşık kırk katı denli oluşu, Göl yaşı-ının yaklaşık altmışbin olarak hesaplanabilmesi, etkin bir tektonikliğin kanıtlarının bulunmasıdır. Bunlar başka çalışmalarıyla varılan bir levhasal dağılıma bölgesi varsayımının yeni kayıtları gibi görülmekte.

Kitabın en öğretici yanı da çok disiplinli, proje türü bir çalışmanın ne denli üretken olabileceğine iyi bir örnek olması.

Tahir ÖNGÜR

APPLICATION OF GEOCHEMISTRY TO THE SEARCH FOR CRUDE OIL AND NATURAL GAS

B. Hiltchon (Compiler and Editor)

Journal of Geochemical Exploration, Special Issue, Volume, 7/2, 1977

Elsevier Scientific Publishing Company, Amsterdam.

Journal of Geochemical Exploration dergisinin bu özel sayısı "jeokimyanın petrol ve doğal gaz aramalarındaki yeri" adlı konuya ayrılmış bulunuyor. Jeokimya, hidrokarbonların bulunmasında çok yararlı bir yöntem olmakla birlikte, dünya literatüründe bu konudaki yayınlara oldukça az rastlanmaktadır. Bu nedenle dergideki 7 yazı her ne kadar ülke-

imizde petrol jeokimyası çalışmaları yaygın değilse de konuyla ilgili yerbilimcilerle geniş çapta ışık tutacak niteliktedir.

W. G. Dow jeolojik yorumlama ve petrol açıklamalarının kerojenin rolü üzerine yapılan araştırmaları özetlemektedir. Ana kayadaki kerojen birikimi türü ve ısı olgunluğu petrolün nitelik ve niceliğini denetlemektedir. C. W. D. Miller ve diğerlerinin makalesi hazne kayaçlardan petrol göçü üzerine, A. N. Fuex duraylı karbon izotoplarının, H. R. Krouse ise kükürt izotoplarının hidrokarbonların kaynağı, göçü, alterasyonu konusundaki uygulamalarını incelemektedirler. H. Coustau formasyon suyu jeokimyası ve hidrodinamiğin yeni petrol alanlarının bulunmasındaki rolünü bir örnekle tanıtmaktadır. W. C. Saekett'in makalesi "Offshore" aramalarında deniz suyunda rastlanan hidrokarbonların derindeki petrol yataklarının saptanmasındaki önemi üzerinedir. Yine denizaltı petrol sızıntılarının hidrokarbon, eser metal ve çökel analizleri ile ortaya çıkarılabileceği W. E. Reed ve I. R. Kaplan tarafından özetlenmiştir. Konu ile ilgilenen yerbilimcilerin çok yararlanabileceği bir yayın.

GEOLOGISCHES JAHRBUCH

Seri B, No. 25, 170 s., 1977

Geologisches Jahrbuch'un dış ülkelerin jeolojisine ayrılmış B serisinin 25. kitabındaki 4 makale de Türkiye'nin genç volkanizması üzerine, Besang ve diğerleri Konya, Afyon, Muğla, Nevşehir ve Çankırı yörelerinden derlenmiş örneklerde tüm kayaç üzerinde K/Ar yöntemiyle 21 ile 8,6 milyon yıl (my) arası değişen çeşitli püskürme dönemleri saptamışlardır. Keller ve diğerleri Konya Erenler ve Alaca Dağda kalkalkalen volkanizmanın jeolojisi ve petrolojisi adlı yazılarında 11,9 ile 3,35 my yaşlı volkanizmanın kayaç türlerini, jeokimyasını ve oluşum mekanizmasını açıklamışlardır. 3,2 — 1,1 my yaşlı Konya Karadağ'ın jeolojisi ve petrografisi ise Schleicher ve Schwarz tarafından özetlenmiş. Becker-Platen, Benda ve Steffens ise 37 radyometrik yaş tayininin Türkiye Neojeni'ndeki lito ve biyostratigrafik sınıflamalarla korelasyonunu yapmışlardır. Yazılarda jeokronolojik verilerin yansısı pek çok kimyasal kayaç analizi de yer almakta.

Türkiye'de Neojen stratigrafisi ve volkanizması üzerine çalışan yerbilimcilerin yararlanabileceği bir yayın. Türkiye jeokronoloji Kaynakları listesine eklenmek üzere makaleleri ayrı ayrı sıralamak istiyoruz.

Besang, C., Eckhardt, F. J., Harre, W., Kreuzer, H. Müller, P., 1977, Radiometrische Altersbestimmungen an neogenen Eruptivgesteinen der Türkei; Geol. Jb., Seri B, No. 25, s. 3-36, Hannover.

Keller, J., Jung, D., Burgath, K., Wolff, F., 1977, Geologie und Petrologie des neogenen Kalkalkali - Vulkanismus von Konya (Erenler Dağ-Alaca Dağ-Massiv, Zentral Anatolien); Geol. Jb. Seri B, No. 25, s. 37-117, Hannover.

Schleicher, H., Schwarz, G., 1977, Zur Geologie und Petrographie des Karadağ, Zentralanatolien; Geol. Jb. Seri b, No. 25, s. 119-138, Hannover.

Becker-Platen, J. D., Benda, L., Steffens, P., 1977, Litho- und biostratigraphische Deutung radiometrischer Altersbestimmungen aus dem jungtertiär der Türkei (Kaenozoikum und Braunkohlen der Türkei, 18); Geol. Jb. Seri b, No. 25, s. 139-167, Hannover.

Ali Uygun